

**STORTINGETS
KONTROLLUTVALG**
FOR ETTERRETNINGS-, OVERVÅKINGS-
OG SIKKERHETSTJENESTE

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
v/ komitéleder Martin Kolberg
Stortinget
Postboks 1700 Sentrum
00260 OSLO

4. april 2017

Vår ref.: 2014/60

Deres ref.:

Foreleggelse Dokument 8:63 L (2016-2017) – Representantforslag om endringer i EOS-kontrollloven – synspunkter fra EOS-utvalget

1. Innledning

Det vises til brev 14. mars 2017 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen. EOS-utvalget takker for muligheten til å inngi sine synspunkter, som med dette oversendes komiteen. Utvalget mener det er positivt at alle bestemmelsene samles i en lov, og at sentrale bærebjelker for utvalgets virksomhet videreføres. Lovteksten viderefører kontrollmekanismer som har vist seg å fungere godt.

Enkelte merknader fra forslagsstillerne reiser spørsmål om hvem som med endelig virkning skal avgjøre om EOS-utvalget skal få tilgang til informasjon i PSTs system for kildeføring. På denne bakgrunn ønsker EOS-utvalget i punkt 2 å redegjøre for sitt pågående arbeid for å etablere kontroll av PSTs kildearbeid

I punkt 3 reises spørsmål om begrensningen knyttet til innsyn i "særlig sensitiv informasjon" i Etterretningstjenesten bør inntas i lovteksten.

Ut over spørsmålene som er reist i punkt 3 og 4 har ikke utvalget merknader til den foreslåtte lovteksten.

2. EOS-utvalgets kontroll av PSTs kildearbeid

2.1 Bakgrunnen for utvalgets pågående arbeid for å etablere kontroll av PSTs kildearbeid

I 2014 orienterte utvalget i særskilt melding til Stortinget om *utvalgets undersøkelse av påstander om politisk overvåking og bruk av Christian Høibø som kilde*¹, at det ikke tidligere hadde søkt innsyn i PSTs system for kildeføringsarbeid.² Bakgrunnen var primært at ingen saker før i 2014 hadde foranlediget slik kontroll, men også fordi utvalget i sin kontroll så vidt mulig skal "iaktta hensynet til kildevern", jf. EOS-kontrollinstruksen § 5.

I innstilling til Stortinget fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om den særskilte melding fra 2014 bemerket komiteen:

¹ Innst. 229 S (2013–2014).

² Dokument 7:2 (2013–2014), Særskilt melding fra EOS-utvalget om utvalgets undersøkelse av påstander om politisk overvåking og PSTs bruk av Christian Høibø som kilde.

POST: Postboks 84 Sentrum, 0101 OSLO
BESØK: Akeregata 8
TELEFON: 23 31 09 30
E-POST: post@eos-utvalget.no
INTERNETT: www.eos-utvalget.no

“Komiteen merker seg at utvalget har bedt om å bli holdt orientert om PSTs oppfølging av de merknader som er gitt i meldingen. Komiteen imøteser en orientering om tjenestens kildearbeid, med særskilt henblikk på de temaer som er tatt opp i denne meldingen”.

Under henvisning til den særskilte meldingen fra 2014 og komiteens merknader til denne³, besluttet utvalget å foreta stikkprøver i tjenestens system for kildearbeid (KildeSys)⁴. I 2015 gjennomgikk utvalget stikkprøver fra KildeSys som PST hadde aidentifisert⁵. I 2016 uttrykte utvalget en forventning om at PST skiller kildeidentiteter ut fra KildeSys, slik at utvalget kan foreta selvstendige søk i systemet. Utvalgets innsyn i tjenestens kildearbeid har vært et tema mellom utvalget og PST i 2016.

I den særskilte meldingen anmodet utvalget PST om å utarbeide ytterligere retningslinjer for kildearbeidet. Ved brev 17. februar 2017 fikk utvalget oversendt PSTs nye rutiner for kildearbeidet.

2.2 Beslutninger om rekkevidden av iakttagelsen av hensynet til kildevern mv.

Utvalget merker seg at representantforslaget viderefører bestemmelsene om utvalgets ubetingede innsyns- og adgangsrett, i kombinasjon med bestemmelsen om at EOS-utvalgets beslutning om innsyn og omfanget og utstrekning er bindende for forvaltningen.

Innsynsretten er ikke bare en betingelse for den faktiske gjennomføringen av kontrollen med tjenestene, men også for borgernes tillit til EOS-utvalgets kontroll.

Sammen med innsynsretten følger forsiktighetsregler EOS-utvalget skal hensynta i utøvelsen av sin kontrollvirksomhet. Disse begrensningene foreslås videreført:

- Iakttatt hensynet til rikets sikkerhet og forholdet til fremmede makter (forslagets § 2).⁶
- Innrette kontrollen slik at den er til minst mulig ulempe for tjenestene (forslagets § 2).⁷
- Ikke søke mer omfattende innsyn i gradert materiale enn nødvendig ut fra kontrollformålene (forslagets § 8).⁸
- Så vidt mulig iakttatt hensynet til kildevern og vern av opplysninger mottatt fra utlandet (forslagets § 8).⁹

EOS-utvalget har siden opprettelsen av utvalget veid disse begrensningene mot kontrollformålene, og mener det ikke benytter sin ubetingede innsynsrett uten at det foreligger et nødvendig kontrollbehov.

Begrensningene har både praktisk og innholdsmessig virkning i utvalgets kontrollarbeid. Hva EOS-utvalget unnlater å kontrollere på grunn av ovennevnte begrensninger, gjøres ikke kjent for EOS-tjenestene, ei heller meddeles de i årsmeldingene til Stortinget.

EOS-tjenestene kan ikke påberope seg disse bestemmelsene som hjemmel for å nekte EOS-utvalget innsyn. Det er opp til EOS-utvalget å vurdere om innsyn er nødvendig ut fra

³ Innst. 229 S (2013-2014).

⁴ Utvalget redegjorde i årsmeldingen for 2014 for oppfølgingen av den særskilte meldingen.

⁵ Oppfølgingen av gjennomgangen er ikke ferdigbehandlet av utvalget.

⁶ Gjeldende EOS-kontrolllov § 2 andre ledd.

⁷ Gjeldende EOS-kontrollinstruks § 4 andre ledd.

⁸ Gjeldende EOS-kontrollinstruks § 5 første ledd første punktum.

⁹ Gjeldende EOS-kontrollinstruks § 5 første ledd andre punktum.

kontrollformålene.¹⁰ ¹¹ Dersom EOS-utvalget beslutter å søke innsyn, til tross for EOS-tjenestenes protester, skal protestene inntas i EOS-utvalgets årsmelding til Stortinget. Stortinget vil da i siste instans kunne uttale seg og eventuelt korrigere EOS-utvalget.

EOS-utvalget er pålagt en absolutt taushetsplikt, som av både utvalget og dets sekretariat forvaltes med den største forståelse for hvilke følger brudd kan påføre nasjonen. EOS-utvalget har hørt og anerkjent PSTs generelle bekymring for økt risiko for informasjonsspredning hvis EOS-utvalget gis innsyn i kildematerialet. På denne bakgrunn, og fordi det ikke er knyttet et kontrollbehov til kildenes identitet (uten i helt ekstraordinære tilfeller), har utvalget hele tiden uttalt at kildenes identitet ikke skal eksponeres i kontrollen. En del av dialogen mellom utvalget og PST i 2016 har vært å avklare hvilke typer opplysninger som må omfattes av identitetsbegrepet. Denne dialogen er ikke avsluttet.

Under henvisning til PSTs prinsipielle innvendinger og pågående dialog mellom PST og utvalget¹², samt statsråd Per-Willy Amundsens hovedinnlegg i debatten til Innst. 146 S (2016-2017), ønsker utvalget å få avklart Stortingets syn på EOS-utvalgets kontroll av PSTs kildearbeid.

Forslagsstillerne har påpekt følgende i representantforslaget:

"[PST] har ikke funnet å kunne tilrettelegge systemene slik at EOS-utvalget kan få tilgang til informasjon om tjenestens kilder uten å få kjennskap til deres identiteter.

Forslagsstillerne vil påpeke at en forutsetning for å gi EOS-utvalget tilgang til PSTs register for kildeopplysninger er at det vil være praktisk mulig og forsvarlig av hensyn til kildevernet. Forslagsstillerne vil videre vise til at utvalget etter forslaget til § 8 tredje ledd annet punktum så vidt mulig skal iakttas hensynet til kildevern og vern av opplysninger mottatt fra utlandet".

Den nevnte forutsetningen for EOS-utvalgets tilgang til PSTs register for kildeopplysninger, utløser et spørsmål om hvem som med endelig virkning skal avgjøre om slik tilgang er "praktisk mulig og forsvarlig av hensyn til kildevernet".

EOS-utvalget ønsker i det videre å orientere Stortinget om sin vurdering av behovet for kontroll av PSTs kildearbeid.

2.3 Utvalgets syn på behovet for kontroll av PSTs kildearbeid

Ett av EOS-utvalgets formål er å hindre at noens rettigheter krenkes. Kildeføring er en metode for innhenting av opplysninger. Metoden innebærer at PST innhenter opplysninger gjennom privatpersoner med særlig tilgang til et miljø.

På prinsipielt grunnlag mener utvalget at PSTs *utøvelse* av kildeføring som metode innebærer en risiko for at enkeltpersoners rettigheter kan krenkes på samme måte som tjenestens øvrige metodebruk. Det kan også argumenteres for at politiets bruk av mennesker som middel for å nå et polisiært mål, forsterker behovet for kontroll av *hensyn til kilden selv*. Utvalget uttalte i ovennevnte særskilte melding¹³ at det kan synes å ha personlige omkostninger å virke som kilde for PST.

¹⁰ Det er redegjort for innsynsretten som kontrollverktøy i Dokument 16 (2015-2016) *Rapport til Stortinget fra Evalueringsutvalget for EOS-utvalget*, punkt 17.6.

¹¹ EOS-utvalgets bindende beslutning om hva det skal søke innsyn i, gjelder ikke for særlig sensitiv informasjon i E-tjenesten.

¹² Det er nærmere redegjort for dette i EOS-utvalgets årsmelding for 2016, se dens punkt 4.6.

¹³ Dokument 7:2 (2013-2014), Særskilt melding fra EOS-utvalget om utvalgets undersøkelse av påstander om politisk overvåking og PSTs bruk av Christian Høibø som kilde.

At føringen av enkeltpersoner som kilder for politiformål ikke bryter det polisiære og prosessuelle grunnprinsippet om forholdsmessighet i polititjenesten, jf. politiloven § 6, vil være et overordnet kontrollpunkt for utvalget i dets kontroll med PST kildearbeid.

I tjenestens system for kildeføring lagres det personopplysninger som *ikke lagres andre steder* i PST. I dette systemet lagres PST opplysninger som utelukkende kan være relevante for å føre kilden. De samme opplysningene vil altså ikke nødvendigvis være relevante ut fra et overvåkingsformål, og skal dermed ikke lagres i tjenestens etterretningsregister, som utvalget har fullt innsyn i. Av eksempler på konkrete kontrollpunkter i PSTs system for kildeføring, kan nevnes:

- Nødvendigheten av nedtegnning av opplysninger om kildens nærstående.
- Nødvendigheten av nedtegnning av negative opplysninger om kilden selv (som nedtegnes for å vurdere kildens troverdighet).
- Nødvendigheten av lagring av opplysninger om overvåkede personer som ikke anses relevante for overvåkingsformål, men som lagres i kildeføringssystemet for å håndtere kildeføringen som metode.
- Om tjenestens kildeføring trår over grensen for ulovlig provokasjon.¹⁴ Om kildeføringen er i tråd med PSTs interne rutiner.

Det er EOS-utvalgets mening at det ut fra EOS-utvalgets kontrollformål er behov for å kontrollere opplysningene som utelukkende lagres i PSTs kildesystem.

2.4 Anmodning om avklaring fra Stortinget

Det ligger i kontrollformen at EOS-utvalget ikke vet hvor uretten finnes – eller i det hele tatt om den finnes. Bak de funn av kritikkverdige forhold som utvalget melder om i sine årsmeldinger ligger et møysommelig arbeid, der mye materiale er gjennomgått uten at problematiske forhold er avdekket.

At PST *hittil* ikke har tilrettelagt for utvalgets søk i sitt system for kildeføring, er kjent for utvalget, men dialogen om dette er per i dag pågående. I 2016 uttrykte utvalget en forventning om at PST skiller kildeidentiteter ut fra KildeSys, slik at utvalget kan foreta selvstendige søk i systemet.¹⁵

Til sammenligning førte utvalgets dialog med E-tjenesten i 2012 og 2013 til at E-tjenesten la om sine systemer slik at EOS-utvalget fra mai 2014 selv kunne foreta søk, *også i kildematerialet*. Av hensyn til kildevernet blir identiteten til E-tjenestens kilder skilt ut i et eget register, som utvalget ikke søker innsyn i. På denne måten kan utvalget kontrollere E-tjenestens kildearbeid på lik linje med andre kontrollpunkter.¹⁶ Utvalget har forstått det slik at E-tjenestens omlegging av systemene var ressurskrevende, uten at det ble problematisert overfor utvalget.

- *Utvalget ønsker på denne bakgrunn at det avklares om det er Stortingets vilje at EOS-utvalget skal føre kontroll med PSTs bruk av menneskelige kilder, herunder om det er opp til PST å beslutte med endelig virkning om det er "praktisk mulig og forsvarlig" å etterkomme utvalgets anmodning om tilrettelegging av PSTs system for kildeføring.*

¹⁴ I henhold til Riksadvokatens rundskriv nr. 2/2000 foreligger provokasjon "når politiet ved infiltrasjon eller bruk av personer påvirker straffbare handlinger som andre foretar". Se også punkt 2.1 i Dokument 7:2 (2013-2014).

¹⁵ I årsmeldingen for 2016 har utvalget redegjort for status i dets kontroll av kildearbeidet i PST, herunder at utvalget har en dialog med PST for å tilrettelegge for kontrollen.

¹⁶ Som forslagsstillerne viser til, vil opplysninger om og fra kilden bare unntas dersom disse opplysningene anses å falle inn under definisjonen "særlig sensitiv informasjon".

3. Særlig sensitiv informasjon i E-tjenesten

Utvalgets rett til innsyn i "særlig sensitiv informasjon" i Etterretningstjenesten er behandlet av kontroll- og konstitusjonskomiteen i Innst. 146 S (2016–2017) og forslagsstillerne viser til flertallets uttalelser der. Videre presiserer forslagsstillerne at EOS-utvalgets bindende beslutning om hva det skal søke innsyn i, ikke gjelder for særlig sensitiv informasjon i Etterretningstjenesten.

Utvalget har med dette fått den avklaringen som er blitt etterspurt i utvalgets årsmeldinger og vil i det videre legge den angitte definisjonen av "særlig sensitiv informasjon", og den prosessuelle ordningen fra 1999, til grunn i kontrollen av E-tjenesten. Når problemstillingen nå har funnet sin løsning, ville det prinsipielt sett vært ønskelig om Stortingets vilje var reflektert i lovteksten, og ikke bare fremgikk av forarbeidene. Utvalget mener hensynet til forutberegnelighet for både E-tjenesten og EOS-utvalget gjør det ønskelig med en uttrykkelig lovfesting. Dette vil også tydeliggjøre at begrensningen utelukkende gjelder for E-tjenesten.

- *Utvalget anmoder Stortinget om å vurdere lovfesting av innsynsbegrensningen og den prosessuelle ordningen som gjelder for E-tjenesten.*

4. Avslutning

EOS-utvalget diskuterer og videreutvikler løpende egen arbeidsform og kontrollmetoder, og vil fortsette dette arbeidet fremover. På bakgrunn av Evalueringsrapporten og Innst.146 S (2016–2017), samt representantforslaget og det videre lovarbeidet, ser utvalget frem til å utøve sin virksomhet i tråd med Stortingets fornyelse av EOS-kontrolloven.

Til orientering har utvalget i sin årsmelding for 2016 anmodet Stortinget om å vurdere lovfesting av muligheten for EOS-utvalget til å uttale seg om klareringsmyndighetenes erstatningsansvar. Årsmeldingen for 2016 overleveres til Stortinget 5. april 2017.

Med vennlig hilsen

Eldbjørg Løwer
utvalgsleder

**DET KONGELIGE
FORSVARSDEPARTEMENT**

Statsråden

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref.:

Vår ref.:

Dato:

2017/607-3/FD II 5/IBO

27.03.2017

Foreleggelse av Dokument 8:63 L (2016-2017) om endringer i EOS-kontrolloven

Jeg viser til Dokument 8:63 L (2016-2017) – representantforslag om endringer i EOS-kontrolloven. Representantforslaget, som også er sendt på foreleggelse til Justis- og beredskapsdepartementet og EOS-utvalget, har frist for uttalelse 11. april.

Jeg vil innledningsvis bemerke at jeg setter pris på å få forelagt utkastet til endringer i EOS-kontrolloven. EOS-utvalgets kontroll er helt avgjørende for den tilliten EOS-tjenestene nyter i samfunnet, og tjenestene prioriterer tilrettelegging for utvalgets kontroller høyt. Det er viktig at rammene for EOS-utvalgets oppgaver regelfestes slik at de bidrar til at både utvalget og de virksomhetene det er satt til å kontrollere ikke er i tvil om rekkevidden av den kontrollen som skal gjennomføres. Jeg mener det er hensiktsmessig at regelverket samles i en helhetlig EOS-kontrollov.

Jeg vil i det følgende gi konkrete merknader og forslag til tekstendring i representantforslaget. Enkelte av disse innspillene og forslagene er av mer lovteknisk karakter og knytter seg til strukturering av lovens bestemmelser og behov for korrigerende henvisninger.

Jeg ønsker også å fremsette et forslag til lovtekst knyttet til innsynsretten i «særlig sensitiv informasjon». I representantforslagets kommentarer til lovforslaget § 8 om innsynsretten vises det til Innst.146 S (2016-2017) og flertallets anbefaling om at gjeldende ordning om innsynsretten i Etterretningstjenesten skal videreføres. Dette er også lagt til grunn av Stortinget i dets behandling 13. mars 2017 (vedtak 508). Det er tilfredsstillende at ordningen som sådan klart forutsettes videreført i sin helhet og i tråd med de rammene som fremkommer i Stortingets vedtak av 15. juni 1999. Hensynene som ligger til grunn for at ordningen ble opprettet i sin tid gjør seg i like stor grad gjeldende i dag. Behovet for enkelte begrensninger i innsynsretten i «særlig sensitiv informasjon» knytter seg til klart avgrenset informasjon som er av slik art at den har et særdeles høyt skadepotensiale for

enkelpersoner og landet. Dette er informasjon hvor det ikke kan herske tvil om hvem som får innsyn og på hvilke vilkår. En endelig klargjøring av den særskilt påkrevde skjermingen er derfor meget velkommen fra min side.

Jeg vil imidlertid vise til at spørsmålet om innsynsretten og hjemmelsgrunnlaget for den har vært tatt opp av EOS-utvalget i flere av dets meldinger til Stortinget de senere år. Det vises blant annet til EOS-utvalgets årsmelding for 2013, hvor utvalget skriver: *«Utvalget mener det er nødvendig å få en avklaring fra Stortinget som oppdragsgiver om innsynsretten i E-tjenesten og hvordan en eventuell tvist mellom utvalget og E-tjenesten om innsynsretten skal løses. Spørsmålet er om Stortinget mener bestemmelsene i lov og instruks skal gjelde fullt ut også for E-tjenesten, eller om Stortingets vedtak fra 1999 skal opprettholdes. I så fall mener utvalget at kontrollloven og kontrollinstruksen bør endres, slik at innholdet i vedtaket fremkommer eksplisitt i regelverket. Avklaringen vil være avgjørende for intensiteten i og karakteren av utvalgets kontroll med E-tjenesten.»* Det fremkommer videre i komiteens innstilling om nevnte årsmelding (Innst. 225 S – (2013–2014)): *«Komiteen mener det er naturlig at Stortinget avklarer innsynsretten i den forbindelse. Komiteen understreker at det er avgjørende at Stortinget fatter en avgjørelse i denne pågående diskusjonen som har skapt unødig uklarhet. Komiteen stiller seg bak utvalgets vurderinger, også omtalt i rapporten. Denne avklaringen vil avgjøre hvor omfattende og grundig EOS-utvalget kan kontrollere E-tjenesten på vegne av Stortinget.»*

I forbindelse med at rammene for EOS-utvalgets kontrollfunksjon nå er gjenstand for en helhetlig gjennomgang med revisjon av EOS-kontrollloven, mener jeg det er viktig at rammene for innsynsretten gis et klart hjemmelsgrunnlag og inntas direkte i loven. Det antas at en klar og presis lovhjemmel også vil være i EOS-utvalgets interesse og tilfredsstillende den avklaringen som utvalget har etterspurt fra Stortinget. En presis og tilgjengelig lovhjemmel mener jeg vil være nødvendig for at det ikke vil oppstå tvil og uklarheter om det gjennomføres en tilstrekkelig kontroll. En klart avgrenset lovhjemmel vil videre bidra til å skape den nødvendige trygghet hos tjenestenes kilder og samarbeidspartnere.

I forslaget til lovregulering av innsynsretten er det angitt en uttømmende beskrivelse av hvilken informasjon som anses som «særlig sensitiv informasjon» og dermed er unntatt den generelle innsynsretten. Forsvarsdepartementet fastsatte i 2014 en definisjon av «særlig sensitiv informasjon». Det er vist til denne definisjonen i Evalueringsutvalgets rapport (Dokument 16 (2015-2016)), innstillingen fra kontroll- og konstitusjonskomiteen (Innst. 146 S (2016-2017)) og i det foreliggende representantforslaget. I mitt forslag til lovregulering er ordlyden i definisjonen lagt til grunn i sin helhet. Definisjonens to første punkt er slått sammen, uten ordlydsendring. Denne løsningen er valgt for å synliggjøre at «særlig sensitiv informasjon» berører tre kategorier: identitetsbeskyttelse, okkupasjonsberedskap og særlig sensitive utenlandsoperasjoner.

Jeg er kjent med at det er tilsvarende behov for skjerming av identiteten til Politiets sikkerhetstjenestes menneskelige kilder. I forslaget til lovtekst om innsynsretten er begrensningene i EOS-utvalgets generelle innsynsrett også gjort gjeldende for Politiets sikkerhetstjeneste for denne kategorien.

Det er videre inntatt lovtekst om den prosessuelle ordningen ved uenighet om innsynsretten. Denne prosessuelle ordningen tilsvarer også i sin helhet den ordningen som er angitt i Stortingets vedtak fra 1999. Ved eventuell uenighet mellom utvalget og tjenesten skal saken forelegges statsråden med påfølgende foreleggelse og avgjørelse av Stortinget dersom enighet ikke kan oppnås.

Unntaket fra generell innsynsrett i særlig sensitiv informasjon medfører behov for å klargjøre at forklaringsplikt etter EOS-kontrollloven ikke gjelder denne type informasjon.

Merknader til Dokument 8:63 L (2016-2017) om endringer i EOS-kontrollloven

Generelt om begrepsbruk

Lovforslaget viser gjennomgående til «tjenestene», se blant annet § 6 første og annet ledd, §§ 13, 14 og 15 og § 19 tredje ledd. Kontrollmyndigheten omfatter etter lovens § 1 første ledd EOS-virksomhet i hele den offentlige forvaltningen og under styring eller på oppdrag fra denne. Det bør foretas en gjennomgang av implikasjonene ved å vise til «tjenestene» som et begrep som etter sin definisjon kan utelukke andre forvaltningsorgan. Det bør vurderes om det kan være hensiktsmessig å erstatte «tjenestene» med «virksomhetene».

Til § 1 Kontrollområdet

§ 1 første ledd, annet punktum foreslås strøket. Henvisningen til at kontrollen utføres innen rammen av loven anses overflødig. Det vises imidlertid heller ikke til loven som helhet, men kun til enkelte av lovens bestemmelser. Dette kan gi rom for tolkning om hvorvidt lovens øvrige bestemmelser er tilsvarende styrende for kontrollen.

Til § 6 Utvalgets kontroll

Det gis i § 6 tredje ledd en nærmere angivelse av kontrolloppgavene for PST, NSM og FSA. Det er uklart hvorfor E-tjenesten ikke er inntatt i en slik konkretisering av særlige oppgaver som inntas i loven. Det bør videre vurderes om en oppstilling av oppgaver hvor «*utvalget skal...*» kan skape uklarheter om tredje ledd er eller kan bli å anse som en uttømmende liste over hvilke forhold som skal kontrolleres i enkelte av virksomhetene.

Til § 8 Innsynsrett mv.

Det foreslås som ny § 8 fjerde ledd:

«Utvalget kan ikke kreve innsyn i og adgang til særlig sensitiv informasjon i

Etterretningstjenesten og Politiets sikkerhetstjeneste. Særlig sensitiv informasjon omfatter:

- a) Identiteten til tjenestens menneskelige kilder og utenlandske partners særskilt beskyttede tjenestemenn*
- b) Personer og operative planer i okupasjonsberedskapen*
- c) Etterretningstjenestens og Etterretningstjenestens utenlandske partners særlig sensitive utenlandsoperasjoner, som ved kompromittering alvorlig kan skade forholdet til fremmed makt grunnet operasjonens risiko, eller kan medføre alvorlig personskade eller tap av liv.»*

Nåværende § 8 fjerde og femte ledd blir hhv nytt femte og sjette ledd.

Det foreslås videre som ny § 8 femte ledd, siste punktum:

«Ved uenighet mellom tjenesten og utvalget om innsynsretten etter fjerde ledd, kan sjefen for tjenesten beslutte å utsette innsyn til spørsmålet er avklart. Tjenesten bringer uenighet til vedkommende departement. Dersom vedkommende statsråd ikke instruerer tjenesten om å gi innsyn, bringer utvalget spørsmålet inn for Stortinget til avgjørelse.»

Til § 9 Forklaringer og møteplikt mv.

Det foreslås som ny § 9 sjette ledd:

«Forklaringsplikt etter tredje og femte ledd gjelder ikke for særlig sensitiv informasjon som utvalget ikke har innsyn i etter § 8 fjerde ledd.»

Til § 11 Taushetsplikt mv.

I § 11 første ledd foreslås henvisningen til at §§14 til 16 inneholder unntak fra taushetsplikten strøket. Det anses klart at § 11 annet ledd må forstås å hjemle taushetsplikten for sikkerhetsgraderte opplysninger. Det må ikke fremstå som uklart hvorvidt og hvilke opplysninger er underlagt taushetsplikt. Det foreslås at § 11 utformes slik at den helhetlig regulerer taushetsplikten.

Til § 12 Saksbehandling

I § 12 annet ledd foreslås strøket «EOS-kontroloven» som overflødig.

Til § 17 Forholdet til Stortinget

I § 17 fjerde ledd, litra e. må henvisningen rettes til § 14, sjette ledd

I § 17 fjerde ledd, litra f. må henvisningen rettes til § 8, femte ledd.

Til § 21 Straff

Det må gjøres en gjennomgang av henvisningene i straffebestemmelsen. Det kan synes som at de fleste viser til feil bestemmelser i loven.

Til § 21 Ikrafttreden

Skal være § 22.

Med hilsen

Ine Eriksen Søreide

**DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT***Justis- og beredskapsministeren*

Stortinget - Kontroll- og konstitusjonskomiteen
P.b. 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
17/1815Dato
07.04.2017**Uttalelse - Dokument 8:63 L (2016-2017) - representantforslag om endringer i EOS-kontroll-loven**

Jeg viser til komiteens brev av 14.mars 2017, med foreleggelse av representantforslag om endringer i EOS-kontroll-loven. Den korte fristen til 11.april 2017 har medført at jeg begrenser omtalen til de spørsmål som etter mitt syn har størst betydning. Dette gjelder i denne saken behovet for å ivareta både hensynet til tillitsskapende kontroll, og hensynet til at tjenestene skal settes i stand til å ivareta sine viktige samfunnsoppdrag. Det viktigste spørsmålet er etter mitt syn klargjøring av EOS-utvalgets krav på innsyn i tjenestenes opplysninger. Under stortingsbehandlingen den 13.03.2017 av Innst. 146 S (2016-2017) vedrørende Rapport fra Evalueringsutvalget for EOS-utvalget, omtalte jeg særlig behovet for beskyttelse av informasjon som kan medføre identifikasjon av PSTs kilder. Jeg vil her beskrive bakgrunnen for dette behovet, vise til sammenhengen med Etterretningstjenestens behov for å beskytte *sine* kilder, omtale behovet for at spørsmålet nå avklares i loven, og foreslå en lovtekst.

Forsvarsministeren og jeg er enige både når det gjelder behovet for å regulere dette viktige området i lov, og når det gjelder forslaget til formulering, i form av et forslag til tillegg i lovens § 8.

Innledningsvis vil jeg gi uttrykk for støtte til hovedintensjonene i representantforslaget. EOS-utvalget vil ved de foreslåtte endringene etter mitt syn få bedre rammebetingelser for en betryggende kontrollvirksomhet. Integreringen av dagens kontrollinstruks i loven vil gi bedre tilgjengelighet og større klarhet. Større fleksibilitet i gjennomføringen av kontrollen – herunder mer temabaserte tilsyn og mer moderne kontrollmetodikk – vil kunne gi EOS-utvalget enda bedre innsikt i tjenestene. Det vil også kunne bidra til

økt læringsutbytte i tjenestene og derved til videreutvikling av deres gjennomføring av samfunnsoppdraget.

Jeg har forelagt utkastet for Riksadvokaten for uttalelse. Jeg slutter meg til påtalemyndighetens syn på utkastet med hensyn til grensesnittet mellom påtalemyndighetens og EOS-utvalgets kontroll av PSTs etterforskingssaker. Jeg siterer fra uttalelsen fra Det nasjonale statsadvokatembetet: *«Jeg har derfor ingen merknader til lovforslaget som sådan, herunder § 6, men vil presisere at det er viktig at EOS-utvalget i sin kontroll av etterforskingssaker og ved eventuell kritikk av beslutninger i etterforskingssporet, er seg bevisst påtalemyndighetens uavhengighet i Norge og begrunnelsen for dette.»*

Behovet for beskyttelse av tjenestenes kilder

Lovverket må sikre at EOS-utvalgets innsyn ikke hindrer tjenestenes tilgang til viktig informasjon. For å sikre tilgang til informasjon fra menneskelige kilder er det avgjørende at tjenestenes kilder kan stole på at deres identitet ikke kan bli kjent for uvedkommende. Hvis kildene ikke kan stole på det, forvitrer tjenestenes tilgang til informasjon fra enkeltmennesker – såkalt hum-int. Det vil være svært uheldig. Uten sikkerhet for kildene vil tjenestene ikke kunne gjennomføre samfunnsoppdraget.

Jeg legger til grunn at Stortinget er enig i at den enkelte kildes personlige sikkerhet skal være like godt ivaretatt uansett om vedkommende gir sensitiv informasjon til PST eller til Etterretningstjenesten. Vedlagt oversender jeg kopi av brev fra PST av 31.mars i år, innhentet med sikte på å kunne gi innspill til representantforslaget. Behovet for beskyttelse av identitet er beskrevet under pkt. 2.1.

Forslagsstillerne viser forståelse for dette behovet ved sin uttalelse i representantforslaget på s. 4, andre spalte: *«Forslagsstillerne vil påpeke at en forutsetning for å gi EOS-utvalget tilgang til PSTs register for kildeopplysninger er at det vil være praktisk mulig og forsvarlig av hensyn til kildevernet»*. Etter mitt syn er det av hensyn til klarhet og tilgjengelighet behov for å uttrykke dette direkte i loven.

Både PST og Etterretningstjenesten har behov for forutsigbarhet om kildevernet. EOS-utvalget må ha mulighet til å utføre en tilfredsstillende demokratisk kontroll med tjenestene, samtidig som tjenestenes kilder har et sammenlignbart og tilfredsstillende beskyttelsesnivå. Tjenestenes ulike måter å organisere arbeidet og tilrettelegge for EOS-utvalget på må ikke medføre at den særlig sensitive informasjon om kildenes identitet – eller informasjon som kan avsløre identiteten – blir kjent. Det er full enighet om at EOS-utvalget ikke skal ha tilgang til kildenes identitet. Spørsmålet som bør avklares gjelder utvalgets tilgang til informasjon som kan medføre at kildenes identitet blir kjent. Jeg viser til s. 5 i PSTs brev, der de omtaler dette som «bakveisidentifikasjon». For å hindre bakveisidentifikasjon er det i PST et svært begrenset antall mennesker som får tilgang til kildemøterapportene («KIM»'er), ettersom innholdet i disse kan gi bakveisidentifikasjon. Jeg viser til PSTs brev for beskrivelse av hvorfor rapportene må skrives slik de gjør. På samme måte som Etterretningstjenesten har

adgang til å unnlate å gi innsyn i særskilt sensitiv informasjon fra sine referater fra kildemøter, må PST også ha slik adgang.

I forbindelse med behandlingen av EOS-utvalgets årsmelding for 1998 viste saksordføreren til Kontroll- og konstitusjonskomiteens innstilling i Innst. S nr. 232 (1998-1999), og uttalte som Stortingets syn: «Innsynsretten er ikke å forstå som ubetinget og absolutt.»

Denne innstillingen og dermed Stortingsbehandlingen dreide seg om *Etterretningstjenestens* behov for beskyttelse av «særlig sensitiv informasjon» - herunder kilders identitet. EOS-utvalget legger til grunn at den løsning man den gang kom til for å beskytte Etterretningstjenestens kilder ikke skal gjelde for PSTs kilder. Som jeg sa i Stortinget under behandling av Evalueringsutvalgets rapport, legger jeg til grunn at Stortinget ikke mener at PSTs kilder har mindre behov for beskyttelse. Jeg legger også til grunn at Stortinget anser at det er like viktig å sikre PST tilgang til kildeinformasjon for å kunne oppfylle samfunnsoppdraget som det er å sikre Etterretningstjenestens oppgaveutførelse. Allerede behovet for likebehandling av tjenestene i dette spørsmålet tilsier derfor at Stortinget nå fatter et eksplisitt vedtak i lovs form.

Etterretningstjenestens særlig sensitive informasjon forøvrig

Etterretningstjenestens ønske om at også annen særskilt sensitiv informasjon som har betydning for deres oppgaveløsning bør omfattes av loven, må anses å ha gode grunner for seg. Jeg viser til Forsvarsministerens uttalelse om dette.

Særlig om behovet for at spørsmålet avklares i EOS-kontrolloven

For å sikre at kontrollvirksomheten ikke undergraver behovet for sikkerhet for kildene, er det viktig at EOS-utvalget og tjenestene har felles forståelse av regelverket. Som nevnt er det også viktig for å gi kildene den trygghet som skal til for at de skal være villige til å gi kildeopplysninger til tjenesten. Tjenestene har et ansvar for kildenes sikkerhet, og må derfor ha forutsigbarhet med hensyn til muligheten til å verne kildenes identitet. Slik forutsigbarhet sikres best ved lovregulering. Dersom tjenestene ikke kan garantere dette vil tjenestene av etiske grunner ikke kunne benytte kildene, jfr. PSTs brev i nest siste avsnitt på s. 5.

PST har i departementets dialog med tjenesten i anledning utarbeidelsen av denne uttalelsen gitt uttrykk for at det er viktig at de begrensninger som må gjelde i EOS-utvalgets innsynsrett klargjøres og lovfestes. Tjenesten erfarer i dag at det er uenighet mellom dem og EOS-utvalget om grensene for innsynsretten. Dette er uheldig for samarbeidsklimaet mellom tjenesten og utvalget, som i det øvrige etter det som opplyses er meget godt. Jeg er kjent med at tjenesten og utvalget nå arbeider med å finne løsninger på enkelte problemstillinger, og viser om dette til PST's brev øverst på s. 2. Dette samarbeidet håper jeg lovgiver vil understøtte ved å gi klarhet i premissene for kontrollen - i form av lovfesting.

I samarbeidet med FD i forbindelse med uttalelsen har det kommet frem at FD også ser behov for lovregulering, ettersom grensene ikke er formulert i alminnelig kjente dokumenter på en måte som gjør det enkelt tilgjengelig hverken for tjenestene, borgerne eller politikerne.

Andre spørsmål

Jeg foreslår at PST pålegges å legge til rette for utvalget på tilsvarende måte som Etterretningstjenesten gjør, for de opplysninger om kilder og kontakter som ikke er særlig sensitiv informasjon.

Ved Stortingsbehandlingen i 1999 kom man til enighet om en fremgangsmåte for behandling av saker der EOS-utvalget krever innsyn, men hvor Etterretningstjenesten mener det foreligger særlig sensitiv informasjon som bør skjermes. Jeg foreslår at denne ordningen formaliseres i loven, ved at den tjeneste som vil nekte EOS-utvalget innsyn får rett til å utsette innsyn, men må bringe saken inn for ansvarlig statsråd. Dersom statsråden ikke velger å instruere tjenesten om å gi innsyn, må utvalget bringe saken inn for Stortinget for avgjørelse.

Forslag til lovregulering – endring i representantforslagets § 8

Nytt fjerde ledd:

«Utvalget kan ikke kreve innsyn i og adgang til særlig sensitiv informasjon i Etterretningstjenesten og Politiets sikkerhetstjeneste. Særlig sensitiv informasjon omfatter:

- a) Identiteten til tjenestens menneskelige kilder og utenlandske partners særskilt beskyttede tjenestemenn*
- b) Personer og operative planer i okkupasjonsberedskapen*
- c) Etterretningstjenestens og Etterretningstjenestens utenlandske partners særlig sensitive utenlandsoperasjoner, som ved kompromittering alvorlig kan skade forholdet til fremmed makt grunnet operasjonens risiko, eller kan medføre alvorlig personskade eller tap av liv.»*

Fjerde og femte ledd blir nytt femte og sjette ledd.

Avslutningsvis i nytt femte ledd:

«Ved uenighet mellom tjenesten og utvalget om innsynsretten etter fjerde ledd, kan sjefen for tjenesten beslutte å utsette innsyn til spørsmålet er avklart. Tjenesten bringer uenighet

til vedkommende departement. Dersom vedkommende minister ikke instruerer tjenesten om å gi innsyn, bringer utvalget spørsmålet inn for Stortinget til avgjørelse.»

Med vennlig hilsen

Per-Willy Amundsen

Vedlegg:

Kopi av brev fra Politiets sikkerhetstjeneste til Justis- og beredskapsdepartementet av 03.04.2017

